Haridus- ja teadusministri määruse „Haridus- ja teadusministri 14. veebruari 2024. a määruse nr 4 „Täiendav eesti keele õppe toetus eesti keelest erineva emakeelega laste ja rändetaustaga laste eesti keele oskuse edendamiseks“ muutmine“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53[1] lõike 1 alusel.

Määruse eelnõu eesmärk on korrastada ja lihtsustada keeleõppetoetuse määramise süsteemi ning võimaldada täiendavat eesti keele õpet suuremale hulgale eesti keeles õppivatele eesti keelest erineva emakeelega lasteaialastele ja üldhariduskoolide õpilastele. Määruses tehakse ka tehnilisi täpsustusi, et tagada õigusselgus ja määruse ühetaoline rakendamine.

Alates 1. jaanuarist 2027. a tunnistatakse kehtetuks eestikeelsele õppele ülemineva põhikooli klassile ette nähtud toetus, sest 2026/2027. õppeaasta lõpuks on I ja II kooliaste eestikeelsele õppele üle läinud. Kutseõppeasutustes õppivate uussisserändajate toetus tunnistatakse kehtetuks, sest nende täiendava eesti keele õppe toetus on kavandatud eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskavas ning toetust eraldatakse haridus- ja teadusministri 2. detsembri 2025. a määruse nr 46 „Kutseõppeasutustele antava tegevustoetuse põhimõtted, rakendamise tingimused ja kord“ alusel.

Muudatuste tulemusel on toetuse taotlemine ühetaolisem, selgem ja läbipaistvam. Kavandatud muudatused vähendavad halduskoormust. Halduskoormust vähendavad üleminekuklasside ja kutseõppeasutuste välja arvamine toetuse sihtrühmast (määruse § 3 lg 8 ja § 5 lg 6 kehtetuks tunnistamine).

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Haridus- ja Teadusministeeriumi keelepoliitika osakonna peaekspert Järvi Lipasti (tel 735 0543, jarvi.lipasti@hm.ee) ja analüüsiosakonna juhtivanalüütik Maris Frosch (tel 730 8366, maris.frosch@hm.ee). Eelnõu koostamisse kaasati Eesti Keele Instituudi keeleõppe arendamise osakonna toetuste projektijuht Pille Vinkel (pille.vinkel@eki.ee).

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud ning eelnõu juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Margit Kiin (margit.kiin@hm.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Eelnõu § 1 sisaldab 19 punkti.

Eelnõu § 1 punkt 1 tagab, et määruses kasutatav terminoloogia oleks kooskõlas 1. septembril 2025. a jõustunud alusharidusseaduse (edaspidi *AHS*) terminoloogiaga. Edaspidi kasutatakse termini *lasteasutus* asemel terminit *lasteaed*.

Eelnõu § 1 punkti 2 järgi ei kasutata määruses terminit *haridusasutus*. Terminit kasutati sätetes, kus käsitleti üldhariduskoole ja kutseõppeasutusi koos. Eelnõu kohaselt tunnistatakse kutseõppeasutustes õppivate uussisserändajate toetus kehtetuks, sest nende täiendava eesti keele õppe toetus on kavandatud eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskavas ning toetus eraldatakse haridus- ja teadusministri määruse „Kutseõppeasutustele antava tegevustoetuse põhimõtted, rakendamise tingimused ja kord“ alusel. Seetõttu ei ole vajadust üldhariduskooli

ja kutseõppeasutust ühendava termini järele. Edaspidi kasutatakse termini *haridusasutus* asemel terminit *üldhariduskool*.

Eelnõu § 1 punkti 3 järgi täiendatakse määruse § 1 lõikega 1^1, mille kohaselt eraldatakse toetust vaid Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarves selleks ette nähtud vahendite olemasolu korral ja nende piires. Kuna taotlejate ja toetuse saajate täpset arvu ei ole võimalik prognoosida, tagab see põhimõte eelarve finantsilise stabiilsuse. Toetuse suurus ühe saaja kohta kujundatakse vastavalt sihtrühma tegelikule suurusele ja vajadustele ning kehtestatakse valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga.

Eelnõu § 1 punkti 4 kohaselt muudetakse määruse § 1 lõiget 2^1. Uues sõnastuses kasutatakse termini *koolieelne lasteasutus* asemel terminit *lasteaed*. Muudatus on kooskõlas 1. septembril 2025. a jõustunud AHSi terminoloogiaga.

Eelnõu § 1 punkti 5 kohaselt muudetakse määruse § 1 lõiget 3. Eelnõu järgi kohaldatakse uussisserändajate toetust ainult üldhariduskoolidele, sest kutseõppeasutuste täiendava eesti keele õppe toetus on kavandatud eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskavas.

Eelnõu § 1 punkti 6 kohaselt muudetakse määruse § 1 lõike 7 punkti 1. Muudatuse järgi kohaldatakse uussisserändajate toetust ainult üldhariduskoolidele, sest kutseõppeasutuste täiendava eesti keele õppe toetus on kavandatud eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskavas.

Eelnõu § 1 punkti 7 kohaselt täiendatakse määruse § 1 lõike 8 sissejuhatavat lauseosa tekstiosaga „toetuse andmisele eelneva aasta 10. novembri seisuga“. Muudatus on vajalik õigusselguse huvides, et koolidel oleks selge, mis kuupäevaks peavad vajalikud märked Eesti Hariduse Infosüsteemis (edaspidi *EHIS*) tehtud olema. Sisuliselt midagi ei muutu, kuna ka varem on toetuste andmisel lähtutud just selle kuupäeva seisust.

Eelnõu § 1 punkti 8 kohaselt muudetakse määruse § 2 punkti 4. Muudatuse järgi kohaldatakse uussisserändaja toetust ainult üldhariduskoolidele, sest kutseõppeasutuste täiendava eesti keele õppe toetus on kavandatud eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskavas.

Eelnõu § 1 punkti 9 kohaselt muudetakse määruse § 3 lõiget 2. Muudatuse järgi sätestatakse, et toetust on võimalik taotleda 3–7-aastastele lasteaia lastele, kes õpivad lasteaiarühmas või liitrühmas. Muudatuse põhjus on tuua selgelt esile, et toetust kohaldatakse vaid nendele rühmadele, kus toimub õppetegevus.

Eelnõu § 1 punkti 10 järgi täiendatakse määruse § 3 lõikega 2^1. Sätte lisamine on vajalik õigusselguse huvides, et oleks üheselt arusaadav, mis kuupäeva seisuga laste ja õpilaste vanust arvestatakse – see on toetuse eraldamise aasta 1. jaanuar.

Eelnõu § 1 punkti 11 järgi tunnistatakse määruse § 3 lõike 5 punkt 1 kehtetuks. Säte on dubleeriv ja võib põhjustada taotlejates segadust, sest toetuse taotlemise tingimused on loetletud eri paragrahvides. Edaspidi on kõik toetuse taotlemise tingimused sätestatud §-s 5 igat toetusliiki käsitlevates sätetes.

Eelnõu § 1 punkti 12 järgi tunnistatakse kehtetuks määruse § 3 lõike 5 punkt 2 ja § 3 lõige 8. Sätted on ebavajalikud, sest need käsitlevad üleminekutoetust, mida alates 1. jaanuarist 2027. a enam taotleda ei saa. Toetuse maksmine lõpetatakse, kuna 2027/2028. õppeaastal alustavad 4. klassis õppimist need õpilased, kes on 1. klassist alates eesti keeles õppinud. Seetõttu üleminekutoetus neile ei kohaldu.

Eelnõu § 1 punkti 13 kohaselt muudetakse määruse § 5 lõike 2 punkti 1. Seni said toetust taotleda vaid need lasteaiad ja koolid, kus vähemalt 15% lastest või õpilastest olid eesti keelest

erineva emakeelega. Eelnõu kohaselt langetatakse seda piirmäära 10%-ni. Muudatus võimaldab väiksema eesti keelest erineva emakeelega õpilaste osakaaluga lasteaedadel ja põhikoolidel taotleda toetust ebapiisava keeleoskusega õpilaste eesti keele õppe toetamiseks.

Eelnõu § 1 punkti 14 kohaselt muudetakse määruse § 5 lõike 2 punkti 2. Seni sai taotleda toetust põhikoolile, kus absoluutarvuna vähemalt kuuel õpilasel klassis oli eesti keelest erinev emakeel ning kelle kohta oli EHISes märgitud, et ta vajab täiendavat tuge eesti keele õppeks. Eelnõu kohaselt see piirarv kaotatakse. Edaspidi on koolidel, kus on vähemalt 10 % muukeelseid õpilasi, võimalus taotleda toetust kõigi eesti keele õppeks tuge vajavate õpilaste toetamiseks, sõltumata tuge vajavate klassikaaslaste arvust.

Eelnõu § 1 punkt 15 on vajalik õigusselguse huvides. Selle kohaselt lisatakse määruse § 5 lõige 2^1, mis sätestab, et kui toetust taotleb ühe asutusena tegutsev lasteaed ja põhikool, võetakse lasteaia rühmale eraldatava toetuse puhul aluseks vaid lasteaiaosa laste arv ning põhikoolile määratava toetuse puhul vaid põhikooliosa õpilaste arv.

Eelnõu § 1 punktide 16, 17 ja18 kohaselt muudetakse määruse § 5 lõiget 4. Kehtetuks tunnistatakse § 5 lõike 4 punktid 2 ja 3, muudetakse punkti 4 ning täiendatakse sätet punktiga 5.

Punkt 16 on seotud uussisserändaja toetuse taotlemise lihtsustamisega ja teiste toetusliikidega samadele alustele viimisega. Seni oli uussisserändajatel toetuse saamiseks vaja rakendada juba toetuse taotlemise ajal kaht tugiteenust kolmest (individuaalne õppekava, täiendav eesti keele õpe ja eesti keel teise keelena), mida teiste toetuste puhul ei nõutud. Määruse muudatusega seda enam ei nõuta ja toetuse saamiseks vajalikud tingimused on samad kui teiste toetusliikide puhul.

Punkti 17 kohaselt täpsustatakse, missuguste EHISe märgete alusel toetust antakse. Eelnõu kohaselt on vaja märkida, et õpilane on uussisserändaja (märge „USR“ või „UA“) ja et ta vajab täiendavat tuge eesti keele õppeks.

Punkti 18 kohaselt lisatakse sättesse punkt 5. Sellega täpsustatakse, et toetus on mõeldud eesti keelest erineva emakeelega õpilastele.

Kokkuvõttes on § 5 lõike 4 muutmine vajalik lähtuvalt võrdse kohtlemise põhimõttest. Muudatusega viiakse uussisserändaja toetuse taotlemine teiste keeleõppetoetustega samadele alustele.

Eelnõu § 1 punkti 19 kohaselt tunnistatakse § 5 lõige 6 kehtetuks. Muudatuse järgi peatatakse kutseõppeasutuste keeleõppetoetus seniks, kuni kutseõppeasutuste täiendavat eesti keele õpet toetatakse eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava alusel.

Eelnõu § 2 koosneb ühest punktist, milles sätestatakse, et üleminekutoetuse kehtetuks tunnistamine jõustub 1. jaanuaril 2027. a.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õiguse põhimõtetega, toetades isikute vaba liikumist ja võrdset kohtlemist hariduse kättesaadavusel. Toetusmeetmed on suunatud uussisserändajate ja eesti keelest erineva emakeelega õpilaste integreerimisele Eesti haridussüsteemi, see on kooskõlas kaasava hariduse põhimõtetega.

4. Määruse mõjud

Eelnõu muudatustega lihtsustatakse toetuse taotlemist ja viiakse erinevad toetusliigid võrdsetele alustele, mis võimaldab pakkuda täiendavat eesti keele õpet suuremale hulgale seda vajavatele eesti keelest erineva emakeelega lasteaialastele ja üldhariduskoolide õpilastele.

Eelnõus on tehtud ka toetuse saamiseks vajalike andmete märkimisega seotud täpsustusi, et tagada EHISe märgete ajakohasus ja usaldusväärsus. Taotlemine muutub lihtsamaks ja selgemaks nii taotleja kui toetuse andja jaoks.

Eelnõu muudatustega leevendatakse toetuse taotlemise tingimusi, et toetus jõuaks rohkemate lasteaedade ja koolideni, kus õpivad eesti keelest erineva emakeelega lapsed ja õpilased, kes eesti keele õppeks tuge vajavad. Kui varem pidi täiendava eesti keele õppe toetuse saamiseks olema kogu lasteaias või põhikoolis muu emakeelega õpilasi vähemalt 15%, siis nüüd vähendatakse seda piirmäära 10%-ni. Koolide puhul loobutakse seni kehtinud tingimusest, et toetuse saamiseks peab klassis olema vähemalt kuus eesti keeles õppimiseks lisatuge vajavat muukeelset last. Tänu sellele muudatusele kasvab toetusele kvalifitseeruvate lasteaedade arv hinnanguliselt 38 võrra ja üldhariduskoolide arv 31 võrra (2026. a sai toetust 52 kooli, edaspidi kvalifitseeruks toetusele 83 kooli). Muudatuse tulemusel suureneb selle toetusliigi potentsiaalsete toetuse saajate arv prognooside kohaselt vähemalt 1000 õpilase võrra.

Uussisserändaja toetuse taotlemist lihtsustatakse ja viiakse teiste toetusliikidega samadele alustele. Seni oli uussisserändajatel toetuse saamiseks vaja rakendada kaht keeleõppe tugiteenust, edaspidi piisab toetuse taotlemiseks samast toevajaduse märkest, mis teiste toetusliikide puhul.

Et vältida keeleõppetoetuste dubleerimist, peatatakse uussisserändajate toetuse maksmine kutseõppeasutustele seniks, kuni kutseõppeasutuste täiendava eesti keele õppe toetus on kavandatud eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskavas. Toetust eraldatakse haridus- ja teadusministri 2. detsembri 2025. a määruse nr 46 „Kutseõppeasutustele antava tegevustoetuse põhimõtted, rakendamise tingimused ja kord“ alusel. Eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava eesmärgi 26 „Kutsehariduse süsteemis õppivatele õpilastele on tagatud eesti keele kui teise keele õppe tugimeetmed“ alusel pakutakse täiendavat vajaduspõhist eesti keele kui teise keele õpet kutseõppeasutuste õpilastele, kel on kutsekeskhariduses, kutsevalikuõppes või ettevalmistavas õppes tuvastatud erivajadus õpingute alustamiseks (ebapiisav eesti keele oskus). Sellesse sihtrühma kuuluvad ka uussisserändajad, mistõttu käesoleva määruse alusel neid dubleerivalt ei toetata.

Lisaks tunnistatakse alates 1. jaanuarist 2027. a kehtetuks eestikeelsele õppele ülemineva põhikooli klassile ette nähtud toetus. Seda toetust makstakse viimast korda 2026. a sügisel. Edaspidi ei ole vaja üleminekutoetust maksta, sest 2026/2027. õppeaasta lõpuks on I ja II kooliaste eestikeelsele õppele üle läinud.

Kavandatavate muudatustega ei kaasne halduskoormuse tõusu. Halduskoormust vähendavad üleminekuklasside ja kutseõppeasutuste väljaarvamine toetuse sihtrühmast (määruse § 3 lg 8 ja § 5 lg 6 kehtetuks tunnistamine). See vähendab toetuse andja (Eesti Keele Instituut) menetluskoormust ja aruannete kontrollimise mahtu. Uussisserändajate toetuse puhul asendatakse mitme tugiteenuse märkimise kohustus ühe üldisema märke tegemisega („vajab täiendavat tuge eesti keele õppeks“), see vähendab nii toetuse taotleja kui andja koormust. Määruse § 1 lg 8 täiendamine (märgete arvestamine 10. novembri seisuga) ja § 3 täiendamine lõikega 2^1 (vanuse arvestamine 1. jaanuari seisuga) ei lisa taotleja koormust, sest lapse/õpilase emakeele ja vanuse märkimine oli vajalik ka varem.

Kavandatavatel muudatustel on positiivne mõju riigieelarve vahendite kasutamise õiguspärasusele ja läbipaistvusele (riigieelarve seaduse § 76 lg 1). Andmete sisestamine EHISes

muutub täpsemaks ja selgemaks, dubleerivad märked kaovad. Välditakse ka dubleerivaid toetusi.

Määruse muudatustel on järgmised sotsiaalsed ja organisatsioonilised mõjud.

Hariduse kvaliteet ja kättesaadavus: toetus aitab kaasa eesti keelest erineva emakeelega ja rändetaustaga laste eesti keele oskuse taseme tõstmisele, mis on eeldus põhihariduse omandamiseks ja edasisteks õpinguteks (Eesti Vabariigi haridusseaduse § 15, määruse § 4).

Sihtgrupi täpsustamine: muudatustega täpsustatakse toetuse saajate ringi (eelnõu § 1 p-d 2, 12 ja 19). Edaspidi on täiendava eesti keele õppe toetused suunatud alusharidusele ja üldharidusele, sest kutseõppeasutuste eesti keele õpet toetatakse muudest meetmetest.

Administratiivne koormus: toetuse taotlemine ja aruandlus toimub jätkuvalt Taotluste Menetlemise Infosüsteemis, mis võimaldab taotlusi menetleda efektiivselt (määruse § 7). Toetuse andja (Eesti Keele Instituut) kontrollib toetuse eesmärgipärast kasutamist (määruse § 9 lg 2 ja § 11).

Eestikeelsele õppele ülemineku toetamine: toetusmeetmed toetavad põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sätestatud üleminekut eestikeelsele õppele (Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §100^{15} ja §100^{16}).

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega lisakulusid ei kaasne ja meetme kogueelarve maht jääb samaks. Määruse muudatusega kaasneva laieneva sihtrühma (eesti keeles õppivad muukeelsed õpilased) toetuste kulud kaetakse eelarve piires raha ümberjaotamisega väheneva sihtrühmaga toetusliikide arvelt. Uussisserändaja toetusele kvalifitseeruvad õpilased, kes on Eesti haridussüsteemis õppinud kuni neli aastat. Selliste õpilaste arv väheneb, sest suure osa uussisserändajate kohta on esmakanne tehtud EHISes 2022. aastal. Sihtrühma vähendab ka see, et peatatakse uussisserändajate toetuse maksmine kutseõppeasutustele, sest kutseõppeasutuste täiendavat eesti keele õpet toetatakse eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava alusel. Samuti ei maksta edaspidi eestikeelsele õppele ülemineva põhikooli klassi toetust.

Eelnõu kohaselt eraldatakse toetust Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarves selleks ette nähtud vahendite olemasolul ja nende piires. Kuna taotlejate ja toetuse saajate täpset arvu ei ole võimalik prognoosida, tagab see põhimõte eelarve finantsilise stabiilsuse. Toetuse suurus ühe saaja kohta kujundatakse vastavalt sihtrühma tegelikule suurusele ja vajadustele konkreetsel aastal, välistades samal ajal eelarve ületamise.

Määruse rakendamiseks vajalik raha on ette nähtud haridus- ja noorteprogrammi eelarves.

Otsest rahalist tulu riigieelarvesse ei kaasne, kuid pikaajaline tulu väljendub ühiskonna sidususe suurenemises ja haridussüsteemi tõhususes.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras, välja arvatud eelnõu § 1 punkt 12, mis jõustub 1. jaanuaril 2027. a. Eestikeelsele õppele ülemineva põhikooli klassile ette nähtud toetust makstakse viimast korda 2026. a sügisel. Alates 2027. a seda toetust ei maksta.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse Rahandusministeeriumi ning Eesti Linnade ja Valdade Liiduga.